

WSTEP

序言

相遇西江之畔

当今世界，能在经济、科技、社会发展与文化领域与中国南方的西江流域及珠江三角洲地区比肩者，可谓寥寥。这片被恰如其分地称为“世界工厂”的土地，不仅是当今全球经济的中心，更因其蕴藏的潜力，悄然重塑着现代文明的格局。坐落于西江之畔的肇庆，恰是这片传奇区域的重要坐标——历史底蕴深厚，古迹星罗棋布，更有一所与欧洲（包括波兰）高校紧密合作的大学。

这座城市的命运竟与波兰结下不解之缘。回溯至十七世纪中叶，波兰耶稣会士卜弥格（Michał Boym, 1612-1659）曾驻足南明永历皇帝的都城。他不仅为南明王朝向罗马教廷传递求援信以抵御满清铁骑，更将中国期望与西方开展对话的意愿首次带入欧洲视野。这一段历史折射出西江以及珠江流域所在的岭南地区自古便深植血脉的“外向基因”。与北方中原文明屡遭草原铁蹄威胁的境遇不同，尽管南方文明起步较晚，却始终面朝海洋，以商贸航道为纽带与世界相连。正如南京大学历史学教授周学鹰所言，早在新石器时代，岭南便已成为中华文明的“窗口”（引自Ji Yuqiao, 2022）。这扇窗在秦汉时期未曾关闭，至十六、十七世纪更迎来高潮——欧洲航海者的帆影开始密集出现在华南海岸。

正是在明朝，尽管推行海禁政策，西江流域却奇迹般成为东西文化交流的重镇，悄然改变世界进程。卜弥格正是这场对话的关键参与者，他延续了数十年前利玛窦在肇庆开创的事业。耶稣会士们以知识为舟楫，架起中欧互鉴互学的桥梁。若要诠释这种交流对人类文明的意义，不妨借用两千五百年前孔子关于“学”之永恒价值的箴言：

学而时习之，不亦说乎？有朋自远方来，不亦乐乎？人不知而不愠，不亦君子乎？

（孔子，2008:19）

Niewiele jest dzisiaj na świecie miejsc, które w dziedzinach ekonomii, technologii, rozwoju społecznego oraz kulturalnego mogłyby równać się z rejonem dorzecza Xi Jiang i delty Rzeki Perłowej w południowych Chinach. Ten obszar, trafnie zwany fabryką świata, nie tylko stanowi w naszych czasach serce globalnej gospodarki, lecz także z racji swojego potencjału wpływa na kształt całej współczesnej cywilizacji. Jednym z ważniejszych ośrodków w tym regionie jest położone nad brzegami Xi Jiang miasto Zhaoqing, znane z długiej i fascynującej historii, wspaniałych zabytków, a także uniwersytetu współpracującego z europejskimi (w tym również polskimi) uczelniami.

Osobliwym trafem metropolię tę połączyły z Polską historyczne więzy sięgające połowy XVII wieku, gdy na tamtejszym dworze cesarza Yongli z południowej dynastii Ming przebywał polski jezuita Michał Boym (1612–1659). Przysłużył się on wówczas Chinom, dostarczając do Rzymu list z prośbą o wsparcie przeciw najazdowi Mandżurów, a także informując Europę o gotowości cesarza do współpracy z Zachodem. Przejawiła się w tym charakterystyczna dla regionu dorzecza Xi Jiang i Rzeki Perłowej otwartość na dialog z zagranicą, który był tam prowadzony od najdawniejszych czasów. Sprawiało to, że południowe Chiny rozwijały się odmiennie od północnych, gdzie wprawdzie narodziła się chińska cywilizacja, jednak zagrożona najazdami ludów Wielkiego Stepu. Południe zaś, choć początkowo cywilizacyjnie zapóźnione, było zwrócone ku morzu i szlakom handlowym łączącym je ze światem zewnętrznym. Zaznaczało się to już w czasach neolitycznej kultury Lingnan, będącej – jak podkreśla jej znawca, profesor Zhou Xueying – „otwartym oknem” na chińską cywilizację (za: Ji Yuqiao 2022). To okno pozostawało otwarte także i później, w czasach dynastii Qin i Han, zwłaszcza zaś w wiekach XVI i XVII, gdy drogą morską do południowych Chin zaczęli licznie przybywać Europejczycy.

To wtedy, za panowania dynastii Ming, pomimo oficjalnego zamknięcia się Chin w dorzeczu Xi Jiang doszło do niezwyklej wymiany kulturowej między Zachodem i Wschodem, która zmieniła świat. Michał Boym stał się jednym z najważniejszych uczestników tego dialogu. Kontynuował rozpoczęte kilkadziesiąt lat wcześniej w Zhaoqing dzieło ojca Matteo Ricciego. Wkład jezuitów w to przedsięwzięcie polegał przede wszystkim na transferze wiedzy, który doprowadził do rozwoju procesu wzajemnego uczenia się między Chinami i Europą. Chcąc wyrazić, jak wielkie znaczenie miało to

若以孔子所言“人不知而不愠”比拟卜弥格，恰如为其一生写下注脚。这位波兰传教士对南明王朝的忠诚近乎悲壮——他远赴欧洲求援、冒死返华复命的壮举，终以生命为代价。尽管学界详述过其事迹（Kajdański, 1999），却鲜少着墨于他在肇庆与西江流域的岁月：正是在此，他筹备使团、扬帆启程。这段被忽视的经历，既能揭示当时中西关系的复杂本质，亦为当今中波交往提供历史启示。

全球化浪潮下，远隔重洋的经济合作固然重要，但其背后的人文纽带也尤为关键。唯有基于理解与尊重的联结，而不只是单纯的利益往来，才能构筑真正的心灵相通。本书将卜弥格定位为中波交往史上的“活纽带”，更是当代两国人民的对话桥梁。历经岁月沉淀，这位先驱者的精神遗产，终促成肇庆学院与波兰亚当·密茨凯维奇大学两校学者与学子长达十五载的学术联结。

为纪念这一合作里程碑，参与文化对话的两所大学决定以出版专著的形式，既重温卜弥格对中欧交流的贡献，亦探讨如何将其精神遗产应用于当代。本书因而独具特色——它不仅会呈现历史研究成果，更着重揭示这些研究在当今社会的现实意义。换言之，这部著作既致力于推动学术发展，又注重实践层面的知识转化。为此，我们将其分为两个独立却相辅相成的部分，将过去与现在熔铸为有机整体。

第一部分题为“昨天”。该部分聚焦卜弥格的多重身份——耶稣会士、探险家与汉学先驱。读者将溯游其生命长河，从波兰故土的出身与启蒙，到穿越欧亚的壮阔行旅；从首次东渡华夏，到返欧求援后再度扬帆远东的传奇历程。我们介绍其学术遗产，包括他绘制的中国地图，以及关于中华本草与医学的著作。我们的笔墨尤其会驻足肇庆——十六世纪利玛窦于此开启中西文化交流之旅，为卜弥格的登场铺就历史舞台。我们将还原他在清军南压之时面见南明永历帝的细节。最后以肇庆现存明代古迹巡礼收束，让西江涛声与斑驳城垣，为读者重构卜弥格亲眼见证的晚明图景。

第二部分题为“今天”。该部分系统梳理肇庆与波兹南两地学术合作的缘起与发展脉络。开篇详述波兹南亚当·密茨凯维奇大学对卜弥

dla ludzkości, można posłużyć się liczącymi dwa i pół tysiąca lat słowami Konfucjusza o nieprzemijającej wartości nauki:

Uczyć się i praktykować to, czego się nauczyliśmy, wciąż i wciąż to przyjemność, czyż nie?
Mieć przyjaciół przybyłych z daleka (w celu wspólnej nauki) to szczęście, czyż nie? Być niewzruszonym mimo niedoceniania przez innych to szlachetne, czyż nie?

(Konfucjusz, 2008: 19)

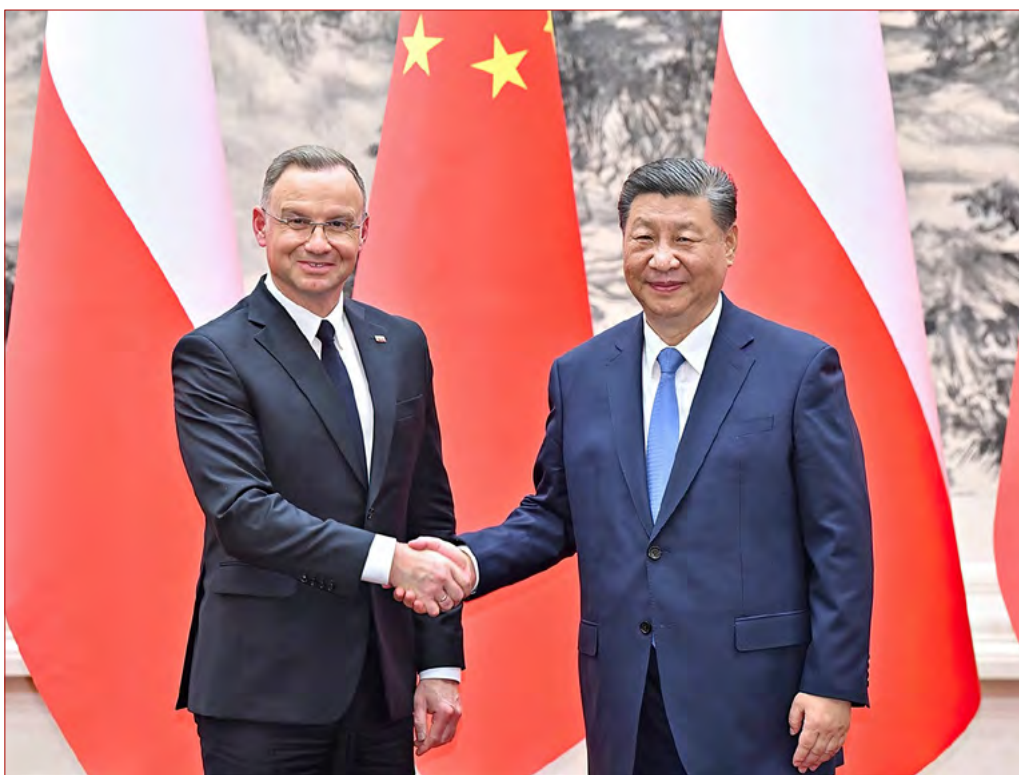
W przypadku Michała Boyma przywołanie cnoty niewzruszoności wydaje się szczególnie trafne, gdyż jego wierność dynastii Ming okazała się heroiczna. Swoją misję do Europy i późniejszą podróż powrotną do Chin przypłacił bowiem życiem. Wprawdzie wszystko to jest znane badaczom jego dokonań (Kajdański 1999), jednak mało dotąd pisano o samym pobycie Boyma w Zhaoqing i dorzeczu Xi Jiang, gdzie przygotowywał się on do poselstwa i skąd wyruszył w drogę. Tymczasem właśnie ów epizod pozwala lepiej zrozumieć naturę ówczesnych relacji Państwa Środka z Zachodem, a także niesie przesłanie dla dzisiejszych kontaktów Polski z Chinami.

W obecnej epoce globalizacji i zacieśniania się współpracy ekonomicznej między odległymi stronami świata ważne jest, by towarzyszył temu rozwój więzi międzyludzkich. Tylko one budują bowiem prawdziwą wspólnotę, którą łączą nie same interesy, lecz także wzajemne zrozumienie i szacunek, niezbędne w każdym współdziałaniu. Nasza książka ukazuje zatem Michała Boyma jako żywe ogniwo w historycznych kontaktach Polski z Chinami oraz pośrednika dzisiejszych relacji między ich narodami. Po wiekach pamięć o jego dokonaniach doprowadziła do nawiązania współpracy między Uniwersytetem im. Adama Mickiewicza w Poznaniu i Uniwersytetem Zhaoqing. Trwa ona już 15 lat i stworzyła bliskie więzi między polskimi i chińskimi uczonymi oraz studentami z obu krajów.

Zaangażowane w dialog uniwersytety postanowiły uczcić ten jubileusz publikacją, która przypominając o wkładzie Michała Boyma w dialog Chin z Europą, pokazałaby zarazem, jak obecnie można wykorzystać jego dziedzictwo. Monografia, którą oddajemy do rąk czytelników, jest więc nietypowa, bo łączy w sobie prezentację badań historycznych ze wskazaniem ich społecznego znaczenia w naszych czasach. Innymi słowy: służy zarówno rozwojowi samej nauki, jak i praktycznemu wykorzystaniu tego, czego się nauczyliśmy. Dlatego naszą książkę podzieliliśmy na dwie odrębne, lecz wzajemnie dopełniające się części, niejako zespalając w całość przeszłość z teraźniejszością.

格文化遗产的深耕，继而聚焦肇庆学院，解析其依托西江流域地缘优势开展的中外文化交流研究。终章揭示中波学者对历史议题的共同探索如何促成两校学术伙伴关系的建立，其中尤以由肇庆学院设立的、密大波兰语与古典语学院委派专家授课的波兰语班最具代表性。我们通过参与项目的学者口述，还原十五年合作历程；更收录肇庆学子心声——那些在校际交流框架下先习波兰语、后赴波兹南深造的年轻人，正以语言为舟，续写着跨文明对话的新篇。

W 2024 r. przewodniczący ChRL Xi Jinping spotkał się w Pałacu Ludowym w Pekinie z prezydentem Polski Andrzejem Dudą. Obie strony ogłosiły „Plan działania na rzecz wzmocnienia wszechstronnego partnerstwa strategicznego między Rzeczypospolitą Polską a Chińską Republiką Ludową (2024–2027)”.

2024年6月24日，中华人民共和国主席习近平在北京人民大会堂同来华进行国事访问的波兰总统安杰伊·杜达举行会谈。双方发表《中华人民共和国和波兰共和国关于加强全面战略伙伴关系的行动计划（2024—2027年）》。

Pierwszą część, zatytułowaną *Wczoraj*, poświęciliśmy Michałowi Boymowi jako jezuitcie, podróżnikowi i sinologowi. Czytelnik pozna polski okres życia bohatera, jego pochodzenie i edukację, a także fascynujący świat, który przewędrował on w drodze do Chin, z powrotem do Europy i jeszcze raz w podróży na Daleki Wschód. Dalej przybliżamy naukowe dokonania Boyma, takie jak sporządzenie przezeń mapy Państwa Środka oraz opublikowanie książek o florze Chin i chińskiej medycynie. Na dłużej zatrzymujemy się w Zhaoqing, by opowiedzieć o działalności w XVI wieku Matteo Ricciego. Opisujemy okoliczności przybycia do miasta Michała Boyma i jego pobyt na dworze cesarza Yongli, który schronił się tam przed Mandżurami. Część pierwszą zamyka opis zabytków Zhaoqing zachowanych z czasów Mingów, co zakorzenia historyczną narrację w obrazie miasta, które polski jezuita poznał podczas bytności nad Xi Jiang.

W drugiej części tomu, zatytułowanej *Dzisiaj*, prezentujemy początki i rozwój współpracy środowisk akademickich Poznania i Zhaoqing. Przedstawiamy poznański Uniwersytet im. Adama Mickiewicza oraz prowadzone na nim badania nad spuścizną Michała Boyma, a następnie ukazujemy tradycje i potencjał Uniwersytetu Zhaoqing oraz prowadzone tam studia nad chińsko-zagraniczną wymianą kulturową w dorzeczu Xi Jiang. Z ostatniego rozdziału czytelnik dowiaduje się, jak wspólne polsko-chińskie badania nad tymi problemami zbliżyły do siebie obie uczelnie i poskutkowały ich partnerstwem. Szczególnie istotnym wątkiem jest tu opowieść o lektoracie języka polskiego prowadzonym w Zhaoqing przez wykładowców z Wydziału Filologii Polskiej i Klasycznej poznańskiego uniwersytetu. Z tej perspektywy prezentujemy osoby z obu stron, które przez lata uczestniczyły we współpracy, oraz przywołujemy głosy studentów uczących się języka polskiego w Zhaoqing i studiujących potem w Poznaniu w ramach wymiany międzyuczelnianej.

Tak pomyślana książka nie jest więc zwykłym jubileuszowym tomem o okolicznościowym charakterze, bo wobec znaczenia podnoszonych tutaj problemów byłoby to niestosowne. Chodzi o coś więcej – o pokazanie przydatności historycznej pamięci w tworzeniu przestrzeni dla chińsko-polskiej współpracy w praktycznych dziedzinach życia. Region dorzecza Xi Jiang i delty Rzeki Perłowej jest dzisiaj dla świata równie ważnym miejscem spotkania Wschodu z Zachodem, jakim był za życia Michała Boyma. Refleksje nad wkładem tego niezwykłego ambasadora Państwa Środka mogą więc stać się inspiracją do dalszego rozwoju współpracy Polski z Chinami nie tylko w dziedzinie nauki, lecz także na polu gospodarki, życia społecznego i kultury. Badania humanistyczne objawiają w tym względzie swoje praktyczne zastosowania oraz oczywistą przydatność w podejmowaniu i prowadzeniu dialogu międzykulturowego.

鉴于所探讨议题的严肃性，本书绝非只因校庆而生的纪念文集。其核心旨趣在于揭示历史记忆的实用性，即如何为当下中波两国在众多领域的合作开拓空间。恰如所处的时代般，今日西江流域与珠三角地区作为东西方交汇要冲的地位举足轻重。对这位中华文明特殊使者的贡献进行学理反思，或可为深化中波合作提供启示——不仅在学术领域，更可延伸至经济、社会与文化层面。在此意义上，人文研究彰显出切实的应用价值，并为跨文化对话的开展提供实用的方法论。

我们深信，在当今时代，本书所传递的思想具有重要现实意义，卜弥格的中介角色将持续助力中波人民构建亲密关系，正如卜弥格本人在《中国植物志》（*Flora Sinensis*）中所言：“尊敬的读者，我已为你呈现中华异木奇卉之图绘，深信藉此你可获知此方水土特质之真谛”（Boym, 2005: 257）。

Jesteśmy przekonani, że w naszych czasach przesłanie takie jest ważne i bardzo aktualne, a pośrednictwo Boyma będzie ułatwiać tworzenie bliskich relacji między Chińczykami i Polakami. Jak sam bowiem napisał we *Flora Sinensis*: „Przedstawiłem Twoim oczom, szanowny czytelniku, namalowane niezwykle owoce i drzewa Chin. Wierzę, że dzięki nim będziesz mógł nabrać bliskiego prawdziwego pojęcia o przymiotach tych ziem i rejonów” (Boym, 2005: 257).

Literatura / 参考文献

Boym (2005), Gungwu (2000), Ji Yuqiao (2022), Kajdański (1999), Konfucjusz (2008).